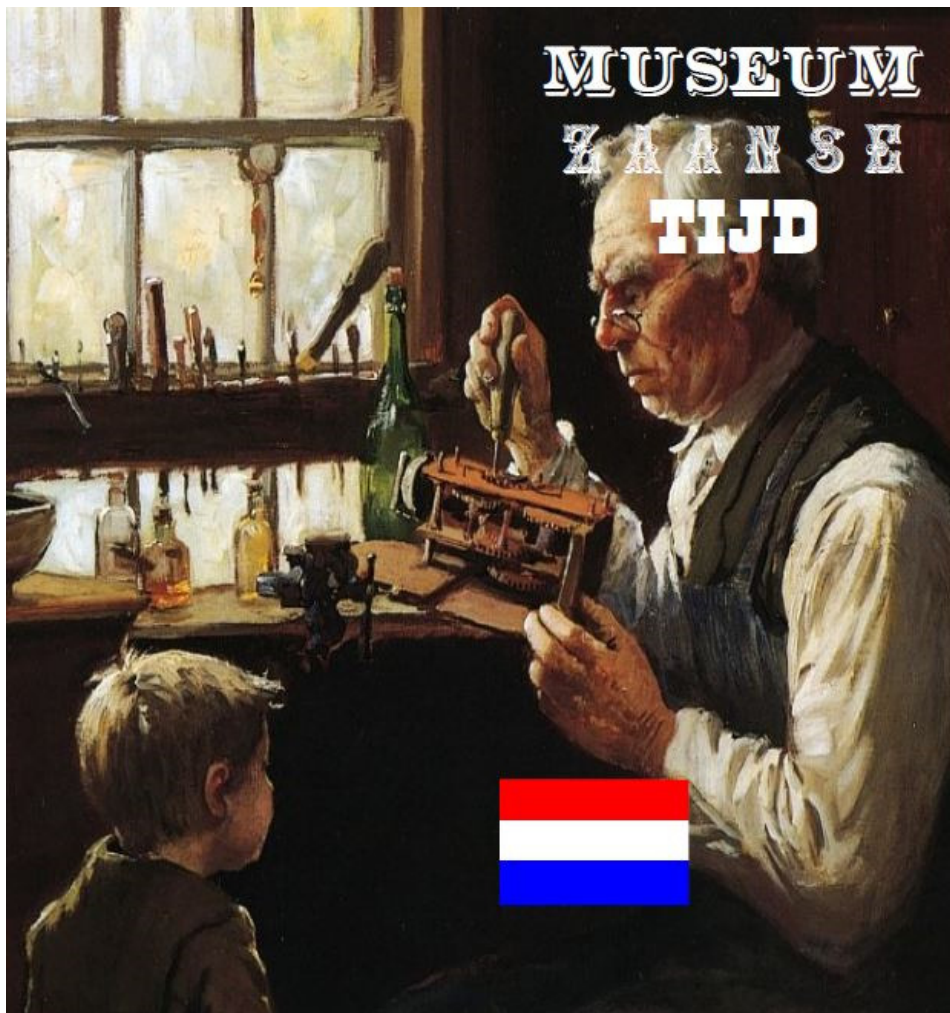

Museum van het Nederlandse Uurwerk

Jaarverslag 2017

5 juni 2018

Museum Zaanse Tijd, het museum van het Nederlandse uurwerk

1. Inleiding

2017 was een jaar waarin Museum Zaanse Tijd sterker is komen te staan. De museumregistratie is weer voor vijf jaar herijkt. Het aantal bezoekers is nog nooit zo hoog geweest. De inkomsten en het exploitatiesaldo waren navenant. De Zaanse collectie is uitgebreid met een groot aantal objecten, wat ons in staat stelt de wordingsgeschiedenis van de Zaanse klok nog beter te tonen. Met een aantal nieuwe vrijwilligers kunnen wij onze taken beter aan.

2. Bestuur

Sinds 1 januari 2016 wordt het bestuur over de Stichting Museum van het Nederlandse Uurwerk en derhalve over het Museum Zaanse Tijd (MZT) gevoerd door de Stichting Tijdmeetkundige Collectie Nederland (STCN). De STCN is het samenwerkingsverband van de stichtingen Museum van het Nederlandse Uurwerk (SMNU), Museum en Archief van Tijdmeetkunde (SMAT), Boom-Time (SBT) en De Oude Tijdwijzer (SDOW). De doelstelling van de STCN is het behouden en exploiteren van de collecties van de SMNU en de SMAT.

Gedurende het verslagjaar bestond het bestuur van de STCN uit mw. A.M. Lutgert-Boomsma (voorzitter), dhr. C.A.M. Meddens (secretaris), dhr. J.W. Harting (penningmeester) en dhr. H. van den Ende.

Het bestuur heeft de uitvoering van het beleid gedelegeerd aan een directeur. Gedurende het verslagjaar was dit dhr. C. Hofland.

3. Uitgangspunten

Het bestuur heeft de volgende uitgangspunten:

- 3.1. De ICOM-definitie van een museum wordt door het bestuur onderschreven.
- 3.2. De ethische code voor musea wordt door het bestuur onderschreven en in de organisatie belegd.
- 3.3. In geval van afstoting van onderdelen van de collectie wordt de LAMO onderschreven.

4. Governance

Het bestuur heeft gedurende het verslagjaar vier keer vergaderd. In dit jaar zijn naar aanleiding van de audit van Museumregister Nederland nog enkele punten op de i gezet met betrekking tot de bestuurlijke organisatie.

De financiële administratie en het opstellen van de jaarcijfers zijn in 2016 uitbesteed aan een externe partij, FDN Nijemanting Administratiekantoor te Haarlem.

Het museum heeft in het verslagjaar een audit van Museumregister Nederland ondergaan. Voorafgaand aan het auditbezoek, dat plaatsvond op 24 juli 2017, zijn het beleidsplan en het collectieplan van het museum up to date gebracht. Op verzoek van Museumregister is daarna nog een aantal punten op het gebied van veiligheidsbeleid, herkomstonderzoek en collectiebehoud nader uitgewerkt.

In maart 2018 is bericht over een positieve herijking van de registratie ontvangen. Het is verheugend dat de registratie van het museum hiermee weer voor jaren een feit is, maar in de komende periode zullen we onszelf toch regelmatig de vraag blijven stellen of we het wel goed doen.

5. Strategie

Het andere belangrijke aandachtspunt voor het bestuur was de continuïteit van de collectie en de presentatie. Na de beëindiging van het jaarlijkse exploitatiesubsidie door de gemeente Zaanstad in 2015 mocht hiervoor gevreesd worden. Ook dragen de spanwijdte van de kleine museumorganisatie en de vergrijzing van het personeel niet bij aan de toekomstbestendigheid van het museum.

De beëindiging van het subsidie leidde tot een onderzoek naar versterking van het verdienvermogen, dat heeft geresulteerd in een nieuwe missie:

Het MZT maakt de geschiedenis van de tijd (in de Zaanstreek) toegankelijk voor zo veel mogelijk mensen om hen te verrijken en te inspireren.

Het museum mikt met de presentatie op een zo breed mogelijk publiek op de Zaanse Schans. Daartoe is het gewenst samen te werken met andere partijen op de Zaanse Schans die een vergelijkbare intentie hebben.

Deze strategie is vastgelegd in het Beleidsplan 2017-2021, Andere Tijden.

In het verslagjaar is nader invulling gegeven aan het streven naar samenwerking met het Zaans Museum. De gezamenlijke inzet hiervan is het museale gehalte van de Zaanse Schans en daarmee het verdienvermogen van de musea op de Schans te verhogen. Dat dit kan blijkt uit de nieuwe opzet van de Zaanse Schans Card, die in 2016 en 2017 heeft geleid tot aanzienlijk hogere bezoekerscijfers en inkomsten.

Voor Museum Zaanse Tijd geldt verder dat het aanhaken bij een grotere organisatie meer zekerheid voor de toekomst biedt. In 2016 is door de gemeente Zaanstad een onderzoeksopdracht aan Robert Leferink Management en Advies gegeven, die tot doel heeft te onderbouwen of een vorm van samenwerking tussen de twee musea mogelijk is.

Het onderzoek heeft in november 2017 het rapport "Museum Zaanse tijd 2.0 als nieuwe parel op de Zaanse Schans" opgeleverd. Hierin worden de hoofdlijnen van een nieuwe presentatie en de functionele, financiële en organisatorische consequenties beschreven van een fusie tussen de twee organisaties, waarbij het Zaans Museum de exploitatie overneemt. Tevens bevat het rapport voorstellen voor bouwkundige aanpassingen aan het pand. De conclusie van het rapport is dat de beschreven fusie mogelijk is, mits aan een aantal voorwaarden wordt voldaan. Hierbij is financiële steun van de gemeente Zaanstad van groot belang.

Het rapport is bedoeld als de basis voor een intentie-overeenkomst tussen het Zaans Museum en MZT. Per 31 december 2017 heeft het bestuur van het MZT de intentie nog niet onderschreven.

Deze hierboven beschreven stappen vinden plaats tegen de achtergrond van een gewenste transitie van de Zaanse Schans van grootschalige toeristenattractie naar een meer gedifferentieerde trekpleister. De richting van deze transitie zal vorm krijgen in een Masterplan Zaanse Schans 2030.

Ongeacht de uitkomst van het fusie-overleg met het Zaans Museum zal Museum Zaanse Tijd zijn bijdrage blijven leveren aan een verdieping van het aanbod op de Zaanse Schans.

6. Het museum in 2017

6.1. Veiligheidsbeleid

Het veiligheidsbeleid is gebaseerd op een in 2009 uitgevoerde veiligheidsrisicoanalyse en in 2010 vastgelegd in het veiligheidsplan "Safe & Sound". Sedertdien is volstaan met het up-to-date houden van de voorzieningen met het oog op aanpassingen in het gebouw en technologische ontwikkelingen. In 2017 zijn de technische voorzieningen niet aangepast. Wel is een aanvullend contract met de alarmcentrale SMC afgesloten, waardoor alarmopvolging voortaan door een professioneel surveillancebureau plaatsvindt. Hierdoor hoeft geen beroep meer gedaan te worden op burenen en vrijwilligers.

6.2. Personeels- en vrijwilligersbeleid

In 2016 heeft het door het bestuur ingezette personeelsbeleid geresulteerd in arbeidscontracten, waarin ook de gedragsregels zijn vastgelegd. Ook is een vrijwilligerscontract vastgesteld. Het museum kan niet buiten de hulp van vrijwilligers, die weten wat van hen verwacht wordt. In het verslagjaar zijn twee vrijwilligers de gelederen van het museum komen versterken. Het werk werd in 2017 gedaan door ca. 1,75 fte betaalde krachten en 0,75 fte vrijwilligers.

6.3. Financiën

MZT heeft in 2017 een goed jaar gehad. Mede dankzij de gestegen revenuen van de gewijzigde opzet van de Zaanse Schans Card is een batig saldo van €22.881 behaald. Ook al met het oog op de verplichting om in 2018 de lopende lening van de Triodosbank af te lossen is deze som aan de algemene reserve toegevoegd. Voor de volledige cijfers zij verwezen naar de bijgesloten Jaarrekening 2016 van de Stichting Museum van het Nederlandse Uurwerk.

6.4. Collectie

6.4.1. Collectieplan

In 2017 is een nieuw collectieplan opgesteld. Hierin wordt de collectie beschreven en op cultuurhistorische en andere waarden geanalyseerd, worden de procedures van collectieregistratie, documentatie, onderzoek, behoud en beheer beschreven en wordt het verzamelbeleid uiteengezet. Het ligt in de bedoeling dit plan regelmatig te actualiseren.

6.4.2. Verzamelbeleid

Gedurende het jaar 2017 was een verheugend aantal verwervingen te noteren. Noemenswaard zijn een Zaanse klok van Dirck Volger uit de beginperiode van de productie, een Zaanse klok van Jan Grootberge uit de laatste periode van vervaardiging van de klassieke Zaanse klok, een replica Zaanse klok uit de periode rond 1900 en 20 Zaanse stijlklokken.

Er zijn geen objecten uit de collectie afgestoten.

6.4.3. Behoud

In de winter van 2016/2017 bleek dat de luchtvochtigheid in het museum onder de norm daalde vanwege de nieuwe entree. In het najaar van 2017 is met het oog hierop een luchtbevochtigingsinstallatie geplaatst. Tevens zijn maatregelen genomen tegen de aanwezige papiervisjes.

6.4.4. Restauratie

In 2017 heeft geen restauratie plaatsgevonden.

6.4.5. Bruiklenen

De in 2013 gestarte bruikleen van de slingerklok van Salomon Coster aan het Rijksmuseum is in 2016 voor drie jaar verlengd. Van september 2017 tot en met maart 2018 zijn drie objecten (het renaissance torenuurwerk, het halshorloge van Vibrandi en de scheepschronometer van Knebel) uitgeleend aan de stad Gent ten behoeve van de tentoonstelling "In de Ban van de Tijd". Van 14 oktober 2017 tot 12 februari 2018 is de bij een inbraak vernielde tafelklok van Rensman uitgeleend aan het Westfries Museum voor de expositie "Roofgoed".

Er zijn geen nieuwe langdurige bruikleenovereenkomsten afgesloten.

6.4.6. Onderzoek

In 2017 heeft geen onderzoek plaatsgevonden.

6.5. Publiek

6.5.1. Bezoek

In 2017 trok het museum 21.039 bezoekers, 16% meer dan in 2016. Deze toename is te danken aan de verbeterde opzet van de Zaanse Schans Card en aan de ruimere openingstijden. De afname van het aantal bezoekers met Museumkaart is een minpunt. De komende jaren zal extra aandacht gegeven worden aan de marketing voor deze categorie bezoekers.

6.5.2. Openstelling

Het museum was in 2017 339 dagen open van 10.00 tot 17.00 uur. Ten opzichte van de periode vóór 2016 is dit een uur langer, op een groter aantal dagen. In de winter 2017/2018 is een volledig eind gemaakt aan de gewoonte van de wintersluiting. De bedoeling hiervan is beter aan te sluiten bij het algemene openingsbeleid op de Zaanse Schans en het aanbod van de Zaanse Schans Card. Deze ruimere openingstijden hebben de verwachte positieve bijdrage aan het bedrijfsresultaat geleverd.

6.5.3. Tentoonstelling

In 2016 is er geen tijdelijke tentoonstelling geweest. Het tijdsbeslag dat gemoeid was met de herijking van de museumregistratie en het uitwerken van het gezamenlijke plan met het Zaanse Museum liet dit niet toe.

6.6. Overige punten

6.6.1. Marketing

Eind 2017 heeft een oriëntatie op de marktpositie van het museum en het merk “Zaanse Tijd” plaatsgevonden. Onze conclusie was dat van groot belang is om ons enthousiasme voor het klokkenmakersambacht en voor de trotse Zaanse traditie van innovatie, ook in het klokkenmaken, in al onze uitingen te laten doorklinken. Dit verhaal dient een onderdeel te zijn van het verhaal dat op de Zaanse Schans verteld wordt. Het museum richt de communicatie over zijn verhaal op twee groepen: internationale bezoekers van de Zaanse Schans en Nederlanders met belangstelling voor tijd of klokken.

Met dit in gedachten is het marketinginstrumentarium onder de loep genomen. Dit heeft geleid tot een nieuwe affichering op locatie (vitrine, stoepbord en vlag) en een nieuwe folder. Deze folder vervult overigens ook een rol in de marketing van de Zaanse Schans Card. Verder is een contract afgesloten met Google Adwords ter verhoging van de naamsbekendheid van het museum onder het Nederlandse publiek. De komende jaren zal deze eigen stijl verder vertaald worden in alle uitingen van het museum.

6.6.2. Entreefunctie Zaanse Schans

MZT vervult de functie van informatiepunt voor de Zaanse Schans bij de secundaire entree van de Schans aan de Kalverringdijk. Dit komt beter uit de verf door de nadrukkelijker affichering van de entreelocatie en de folder die het museum presenteert als onderdeel van het verhaal van de Zaanse Schans.

6.6.3. Educatie

Sinds 2008 worden educatieve programma's in het kader van “Erfgoed à la Carte” aan de basisscholen in de Zaanstreek aangeboden. De belangstelling voor het programma voor de bovenbouw loopt sinds het schooljaar 2014/2015 achteruit, vooral als gevolg van toegenomen concurrentie van andere erfgoedinstellingen. In 2017 hebben in dit kader slechts zes groepen leerlingen het museum bezocht. In 2017 is begonnen met de opzet van een nieuw programma voor de bovenbouw.

6.6.4. Zaanse Schans

Ook in 2017 heeft het museum geparticipeerd in allerlei evenementen op de Zaanse Schans, zoals de folkloremarkt en de Sinterklaasviering. Voor de “Nacht van de Nacht” heeft het museum een eigen programma, dat inzicht biedt in de kosmische achtergrond van dag en nacht en van de tijdmeting.

In 2017 zijn de hoofdlijnen van de ontwikkelstrategie Zaanse Schans 2030 besproken door de gemeenteraad van Zaanstad. De gemeenteraad heeft de museale ontwikkeling van de Zaanse Schans zoals vastgelegd in het rapport Musea op de Zaanse Schans 2030 onderschreven.

6.7. Risico's

6.7.1. Klimaatbeheer

Vanwege de nieuwe entree en de ruimere openingstijden moet sinds de winter van 2016-2017 meer gestookt worden. Gebleken is dat hierdoor de luchtvochtigheid sterk en langdurig daalt, met het risico van schade aan de houten onderdelen van de objecten.

In de winter van 2017-2018 is een luchtbevochtigingsinstallatie in bedrijf genomen. De resultaten hiervan zijn bevredigend.

6.7.2. Inkomsten

Aan de inkomstenkant is waar te nemen dat de inkomsten uit Museumkaartbezoek licht dalen, waarschijnlijk als gevolg van de sterkere nadruk die is komen te liggen op het handhaven van het persoonsgebonden karakter van de kaart. De inkomsten uit betalend bezoek dalen al sinds jaren.

Dit wordt weliswaar meer dan volledig gecompenseerd door hogere inkomsten uit de Zaanse Schans Card, maar hierdoor groeit de afhankelijkheid van succes in de samenwerking op de Zaanse Schans. Als hierin een hapering optreedt kan dit zwaarwegende financiële consequenties hebben. Een hapering is niet denkbeeldig gezien de transitiefase waarin de Zaanse Schans zich bevindt.

6.7.3. Organisatie

De personele organisatie van het museum heeft een smalle basis, terwijl de vergrijzing van het personeel voortschrijdt. Dit is een immanente bedreiging voor de continuïteit. Zoals vermeld heeft dit punt geleid tot onderzoek naar de mogelijkheid van een vergaande vorm van samenwerking met het Zaanse Museum. Ook samenwerking met andere partijen op de Zaanse Schans zou een welkome versterking kunnen bieden.

6.7.4. Erf Kalverringdijk 3

In 2017 is achteraf vergunning gevraagd voor een verharding van het erf van het museum aan de Zaan. Bij de verharding is gebruik gemaakt van onjuiste materialen. De behandeling van deze aanvraag is door de gemeente Zaanstad opgeschort om het museum de kans te bieden in overleg met de Historische Commissie (HC) van de Zaanse Schans tot een nieuw ontwerp te komen, dat de instemming heeft van alle betrokken partijen.

Als dit doel niet bereikt wordt, kan het museum gedwongen worden tot het verwijderen van de aangebrachte verharding en het laten leggen van kostbare ijsselklinkers. De kosten hiervan bedragen naar ruwe schatting €15.000.

Het museum is in overleg met de HC over een aanvaardbare en minder kostbare oplossing.

Zaandam,

(datum)